

MILLAL LAPSELE JÄRELE ANDA?

Lapse kasvatamisel seisavad vanemad ja spetsialistid sageli dilemma ees: kas jääda kindlaks seatud piirile või anda järele lapse soovidele?

Tähtis on mõista, millal on järeleandmine arendav ning millal kahjustab see lapse turvatunnet ja arusaama piiridest.

LAPSELE JÄRELEANDMISE OLUKORRAD

Millal võib lapsele järele anda?

- Kui vajadus ei ole kapriis, vaid väljendab tegelikku emotsionaalset või füüsilist vajadust (nt väsimus, ülekoormus).
- Kui olukord ei ole kasvatuslikult oluline (nt valida, kas kanda punast või sinist särki).
- Kui laps teeb kompromissi või näitab iseseisvat otsustusvõimet.
- Kui eesmärk on säilitada suhe ja kontakti, mitte karistada või alandada.
- Kui reeglit ei ole varem selgelt kokku lepitud – laps ei saa olla vastutav teadmata reegli rikkumise eest.

Millal ei tohiks järele anda?

- Kui laps testib piire või kasutab järeleandmist manipuleerimise vahendina.
- Kui järeleandmine õõnestab kokkuleppeid või seab ohtu turvatunde.
- Kui laps rikub teiste turvalisust või õigusi (nt löömine, söimamine).
- Kui laps kasutab tugevaid emotsioone (nt karjumine, nutuhood) selleks, et saavutada kontroll täiskasvanu üle.

ERIVAJADUSEGA LAPSE PUHUL – ATH JA AUTISMISPEKTRI HÄIRE (ASH)

Erinevused ATH ja ASH-ga laste puhul:

Lapse järeleandmise küsimus muutub keerulisemaks, kui lapsel on neuroerinevus. Siin on oluline mõista, miks laps teatud viisil käitub.

ATH-lapsel võib järeleandmine olla vajalik, kui:

- Tal on raske keskenduda või järgida pikemaajalisi tegevusjuhiseid – vajadus rohkemate pauside järele.
- Ta reageerib impulsiivselt ja ei suuda oma käitumist hetkes juhtida – mitte pahatahtlikkus, vaid arenguline piiratus.
- Väsimus ja frustratsioon kuhjuvad – tuleks järele anda struktuuris, mitte piirides (nt lühendada ülesannet, aga mitte loobuda reeglist).

Oluline on:

- Säilitada piirid, aga võimaldada lapsele valikuvõimalusi (nt „kas tahad nüüd puhata või mängime veel 5 minutit?“).
- Mitte anda järele käitumisele, mis kahjustab teisi, kuid mõista selle taga olevat vajadust.
- Pakkuda lapsele rahunemisevõimalust, mitte karistust.

Lapsel on autismispektri häire (ASH):

ASH-laps vajab sageli järeleandmist kohandumiseks, mitte võimuvõitluseks.

Järeleandmine on arendav, kui:

- Laps on sensoorse ülekoormuse seisundis (valgus, heli, puudutus) – see ei ole kasvatamatu käitumine, vaid stressireaktsioon.
- Lapsel on vajadus rutiini ja teadmise järele – muutused vajavad eelnevat valmistamist ja sageli ka leevendavaid üleminekuid.
- Laps ei suuda kohe reageerida sotsiaalselt sobivalt – talle tuleb anda aega ja ruumi, mitte sundida hetkega vabandama vms.

Oluline on:

- Mõista, et mõni käitumine ei ole „halb“, vaid neuroloogilise eripära väljendus.
- Laps vajab õpetust, mitte karistust – empaatia, peegeldamine ja visuaalsed abivahendid aitavad rohkem kui käsklused.
- Järeleandmine ei tähenda reeglist loobumist, vaid kohanemist lapse tegeliku võimekusega hetkes.

Kuidas leida tasakaal?

Küsimus	Mõttekoht
Miks laps käitub nii?	Vajadus, stress, manipulatsioon, tähelepanu?
Kas see on kasvatuslikult oluline?	Kas see reegel õpetab midagi või on jäik harjumus?
Kas lapse arengut toetab järeleandmine hetkel?	Rahunemine, suhte hoidmine, koostöö õppimine
Kas reegel on lapsele arusaadav ja jõukohane?	Erivajadusega laps vajab sageli lihtsustamist ja kordust

Kokkuvõte

- Järeleandmine ei ole alati halvast – see võib olla empaatiline ja arendav, kui see põhineb teadlikkusel lapse vajadustest ja arengust.
- Piirid loovad turvalisust, aga nendega peab olema paindlik, eriti erivajadusega lapse puhul.
- Järjekindlus ei tähenda jäikust, vaid võimet kohaneda ja õpetada läbi suhete, mitte võimumängude.
- Parimad tulemused saab siis, kui täiskasvanu jääb rahulikuks, mõistvaks ja järjekindlaks korraga.

Kirjandus:

- *Jesper Juul* – „*Ei – armastuse väljendus*“ (Pilgrim, 2013)
- *Daniel J. Siegel ja Tina Payne Bryson* – „*Terve aju lapsevanem*“ (Pegasus, 2017)
- *Ross W. Greene* – „*Plahvatusohtlik laps*“ (Post Factum, 2018)
- Thomas Gordon – „*Tõhus lapsevanemlus*“ (Parent Effectiveness Training)